

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 24 maj 2016

Mål nr

Ö 2104-14

SÖKANDE

1. AC

2. KS

3. NJ

4. TZ

Ombud för 1–4: Advokat IB

MOTPART

Stockholms Stad

Stadsledningskontoret, Juridiska avdelningen

105 35 Stockholm

SAKEN

Resning

TIDIGARE AVGÖRANDE

Kommunfullmäktige i Stockholms stads beslut den 18 april 2005 att anta detaljplan 2003-02301A-54

Dok.Id 119993

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår resningsansökan.

BAKGRUND

Kommunfullmäktige i Stockholms stad antog år 2005 en detaljplan för en del av Långbro sjukhusområde (etapp 2). Planen antogs med stöd av 1987 års plan- och bygglag och innebär bl.a. att det ska uppföras en ny bostadsbebyggelse om cirka 260 lägenheter, att det centrala parkstråket mitt i området ska sättas av som allmän platsmark och att kulturhistoriskt värdefulla byggnader ska bevaras och byggas om. Detaljplanen har fått laga kraft. Genomförandetiden är 15 år och löper ut under år 2020.

YRKANDEN M.M. I HÖGSTA DOMSTOLEN

AC, NJ, KS och TZ har ansökt om resning. Till stöd för ansökan har de anfört att en befintlig byggnad på fastigheten Järnbron 2 har redovisats fel på plankartan, något som har fått flera följdverkningar. En infartsväg på kvartersmark redovisas i detaljplanen som gemensamhetsanläggning och reservat för underjordiska ledningar, men är i verkligheten delvis belägen där byggnaden ligger. Felet innebär även att byggnaden på Järnbron 2 kommer att hamna alltför nära byggnaden på Järnbron 5, och det kommer inte att finnas någon fungerande vägenslutning till de fastigheterna eller till Järnbron 4, eftersom utrymmet blir för litet. Till detta kommer att lokalgatan i närheten av fastigheterna har blivit smalare än vad som är ändamålsenligt och avviker från vad som anges i gestaltningsprogrammet.

TZ har för egen del anfört också att detaljplanen strider mot Europakonventionens regler om egendomsskydd.

Sökandena har gjort gällande att det finns grund för resning därför att det föreligger nya omständigheter och bevis som skulle ha lett till en annan utgång om de hade varit kända vid tidpunkten för stadens beslut, att beslutet inte har kommit till i laga ordning och att det finns synnerliga skäl för resning.

Staden har motsatt sig att resning helt eller delvis beviljas i detaljplaneärendet. Enligt staden har byggnaden på Järnbron 2 visserligen redovisats felaktigt på plankartan, men felet har läkts genom fastighetsbildning. Staden har anfört också att genomförandetiden för planen ännu löper och att markägares rättigheter är garanterade under denna tid.

SKÄL

Bestämmelser om resning

1. Resningsansökan ska bedömas enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden (se 13 kap. 3 och 6 §§ plan- och bygglagen [2010:900] och punkten 2 i övergångsbestämmelserna till den lagen samt 5 kap. 1 § lagen [2010:921] om mark- och miljödomstolar).
2. De särskilda rättsmedlen regleras i 42 § ärendelagen. Enligt den paragrafen tillämpas bl.a. 58 kap. 1 och 4 §§ samt 10 a § första stycket rättegångsbalken. Det betyder att en ansökan om resning ska prövas enligt de grunder som gäller för tvistemål.
3. Hänvisningen till rättegångsbalken avser också de tidsfrister som ställs upp i 58 kap. 4 § andra stycket. Om sökanden åberopar en ny omständighet eller ett nytt bevis, ska ansökan därför göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökan grundas på. En ytterligare förutsättning för resning i de fallen är att sökanden gör sannolikt att omständigheten eller beviset inte kunde åberopas i det bakomliggande ärendet eller att det fanns giltig ursäkt för sökanden att inte göra det (1 § andra stycket).

Skulle sökanden hävda att den rättstillämpning som ligger till grund för avgörandet uppenbart strider mot lag, ska resning sökas inom sex månader från det att avgörandet fick laga kraft.

4. I 42 § ärendelagen sägs det vidare att resning får äga rum även i andra fall än som föreskrivs i 58 kap. rättegångsbalken, nämligen om det finns synnerliga skäl.

Resning kan inte beviljas enligt rättegångsbalken i detta fall

5. Som skäl för resning har sökandena alltså åberopat att fastigheten Järnbron 2 har redovisats felaktigt på plankartan. Det är emellertid inte sannolikt att sökandena fick kännedom om felet mindre än ett år före resningsansökan, som kom in i april 2014. Felet får anses framgå av ett beslut om fastighetsreglering som berörde bl.a. Järnbron 2 och Järnbron 3 och som meddelades i juni 2010. Enligt beslutet fick sökandena en akt vardera i det ärendet.

6. Ansökan har inte gjorts inom sex månader från det att stadens beslut om detaljplan fick laga kraft, vilket alltså är en förutsättning för att sökandena med stöd av rättegångsbalken ska kunna åberopa att beslutet grundas på en rättstillämpning som uppenbart strider mot lag.

7. Sökandena har således överskridit de tidsfrister som gäller enligt 58 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken. Frågan är då om det finns synnerliga skäl för resning enligt ärendelagen.

Allmänt om synnerliga skäl för resning enligt ärendelagen

8. Enligt motiven till ärendelagen finns det utanför området för tvistemål och brottmål extraordinära situationer som inte låter sig helt passas in under rättegångsbalkens detaljerade regler. Det anges att domstolarna även i de fallen bör kunna undvika resultat vilka för lekmannen framstår som logiskt

omöjliga eller som på något annat sätt är stötande. Avsikten vid bestämmelsens tillkomst var att regeln om synnerliga skäl för resning skulle tillämpas i enlighet med de mer allmänt hållna principer som gällde inom förvaltningsrätten (jfr dock numera RÅ 2010 ref. 61, även SOU 2008:31 s. 81 f.).

9. En situation som särskilt nämns i motiven är att den enskilde söker resning då det enligt rättegångsbalkens regler är för sent. När det finns synnerliga skäl, bör resning kunna beviljas i fråga om ett beslut som grundas på en uppenbart oriktig rättstillämpning, även när felet uppmärksammas mer än sex månader efter laga kraft (prop. 1995/96:115 s. 125 och 177).

10. Ärendelagens regel om resning vid synnerliga skäl får därmed betydelse på olika sätt. Den öppnar, när skälen är mycket starka, för resning i situationer som inte kan hänföras till någon av resningsgrunderna i 58 kap. 1 § rättegångsbalken. Men den ska kunna tillämpas också när en sådan grund i och för sig kan vara tillämplig men tidsfristerna i 58 kap. 4 § andra stycket har överskridits. I den sist nämnda situationen kan det visserligen te sig märkligt att ärendelagen hänvisar till tidsfristerna om det ändå är möjligt att bryta igenom dem. Saken får dock så förstås att kraven för ett bifall vid en prövning i sak måste ställas högre, när tidsfristerna enligt rättegångsbalken har löpt ut.

Kan ett detaljplaneärende resas bara till en del?

11. Ansökan tar i detta fall sikte på bara en mindre del av detaljplanen. Frågan är då om prövningen kan ta sikte på den delen av ärendet eller med andra ord om ett detaljplaneärende kan resas bara till en del.

12. Allmänt sett gäller att resning i princip inte beviljas för mer än vad som föranleds av den resningsgrund som domstolen tillämpar och att beslutet om resning begränsas till den del av ett avgörande som resningsgrunden påverkar (jfr Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, suppl. 79, okt. 2015, s. 58:8).

13. När resningsansökan gäller ett detaljplaneärende finns det emellertid särskilda förhållanden att beakta. Vid ett ordinärt överklagande av ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan ska beslutet upphävas i sin helhet om beslutet strider mot en rättsregel och annars fastställas i sin helhet. Beslutet får dock upphävas i en viss del eller ändras på ett annat sätt, om kommunen har medgett det. Ändringar som har ringa betydelse får göras utan kommunens medgivande. (Se 13 kap. 17 § plan- och bygglagen, jfr 13 kap. 8 § i den tidigare plan- och bygglagen, jfr också motsvarande inskränkningar vid tillsyn enligt 11 kap. 11 §.)

14. Den instans som prövar det ordinära överklagandet har alltså ett mycket begränsat rättsligt utrymme för att ge planen ett ändrat innehåll. Ytterst går detta tillbaka på den kommunala självstyrelsen som kommer till uttryck bl.a. i 1 kap. 2 § plan- och bygglagen och vad som där sägs om att det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten enligt lagen. De ändringar som en statlig instans för överprövning kan göra utan kommunens medgivande synes närmast gälla ”rena bagateller”. (Se prop. 1985/86:1 s. 360, 802 och 826.) I princip ska överprövningsinstansen alltså se planen som odelbar. Om planen anses strida mot en rättsregel och upphävs i sin helhet, blir det en uppgift för kommunen att fortsätta planarbetet.

15. Synsättet bör vara detsamma i ett extraordinärt ärende. De principiella begränsningar som med hänvisning till den kommunala självstyrelsen gäller vid ett ordinärt överklagande gör sig gällande också i de extraordinära fallen. En partiell resning skulle visserligen innebära att ärendet på nytt tas upp i kommunen, men samtidigt innebära en begränsning i kommunens möjligheter att se till de olika följdverkningar som en ändring kan få. En sådan ordning är inte godtagbar.

16. Slutsatsen blir därmed att ett detaljplaneärende inte kan resas partiellt annat än i de fall då det skulle vara möjligt att ändra planen vid ett ordinärt

överklagande. Förutsättningen är alltså att kommunen har medgett en partiell resning eller att resningen avser en del som har bara ringa betydelse.

Kan ett detaljplaneärende resas vid synnerliga skäl trots att det finns motstående enskilda intressen?

17. Regeln i ärendelagen om resning vid synnerliga skäl är i första hand tänkt för situationer där rättelse kan ske utan att det drabbar någon enskild. Regeln kan emellertid också aktualiseras då en resning skulle vara till nackdel för en enskild motpart. Enligt lagmotiven är det nämligen inte helt uteslutet att det i ”extrema fall” kan finnas anledning att bevilja en extraordinär åtgärd även när det förekommer motstående enskilda intressen. Sådana intressen ska då vägas in och ges stor tyngd vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl för att bifalla resningsansökan. (Se prop. 1995/96:115 s. 124 f. och 176 f.)

18. Den allmänna utgångspunkten är alltså att ärendelagens regel om resning vid synnerliga skäl ska tillämpas mycket restriktivt, när ett enskilt motintresse skulle påverkas av en resning. Typiskt sett är detta något som får stor betydelse när resningsansökan tar sikte på ett detaljplaneärende. Även om förhållandena kan variera har en detaljplan många gånger omfattande rättsverkningar för ett stort antal enskilda, och en resning skulle därför – i synnerhet om det har gått en tid sedan planbeslutet fick laga kraft – kunna leda till avsevärda komplikationer för dem, liksom för allmänna intressen (jfr NJA 1980 s. 19). Som har angetts i det föregående kommer en resning dessutom i princip att ta sikte på planärendet i dess helhet (se p. 16). Regeln om resning vid synnerliga skäl bör därför normalt tillämpas med särskild restriktivitet i fall som avser detaljplanebeslut.

Det finns inte synnerliga skäl för resning i detta fall

19. Det är klart att fastigheten Järnbron 2 har redovisats felaktigt på plankartan. Staden har emellertid inte medgett en partiell resning i detaljplaneärendet.

Den aktuella delen av planen kan inte heller anses ha bara ringa betydelse. En resning skulle därför avse detaljplaneärendet i dess helhet.

20. Detaljplanen fick laga kraft för cirka elva år sedan. Stadens syfte med detaljplanen är att omvandla det tidigare sjukhusområdet i Långbro till ett område med relativt många bostäder. Under de fyra år som återstår av genomförandetiden är enskildas byggrätt garanterad.

21. Det framgår inte att TZ har tvingats avstå sin egendom eller att den har blivit föremål för något annat förfogande i strid med egendomsskyddet i 2 kap. 15 § regeringsformen eller artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

22. Mot den bakgrunden kan felet på plankartan inte motivera en resning i detaljplaneärendet. Inte heller i övrigt har sökandena visat någon omständighet som kan leda till resning i ärendet. Ansökan ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Gudmund Toijer (referent), Svante O. Johansson, Anders Eka och Sten Andersson
Föredragande justitiesekreterare: Li Brismo